

Opitaan digiturvallisuutta

HARJOITTELE YHDESSÄ SANNIN KANSSA, OPETTAJAN OPAS

YLEISKATSAUS

Kiitos, kun käytät näitä verkkoturvallisuuden oppituntimateriaaleja!

Tämä opas sisältää ohjeita ja resursseja verkkoturvallisuusharjoitusten suorittamiseksi. Oppitunnit on suunnattu ensisijaisesti 9-12-vuotiaille. Harjoitusten tarkoituksena on inspiroida oppilaita ja opettajia keskustelemaan verkkoturvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä ja siitä, miten niiden kanssa tulisi toimia.

Voit hyödyntää ja soveltaa materiaaleja ja harjoituksia lasten tarpeiden mukaan.

Mikäli tahdot, voit esittää harjoituksista palautetta oppaan lopussa olevalla opettajan palautelomakkeella.

Toivomme, että nautitte näiden materiaalien käyttämisestä!

SISÄLTÖ

YLEISKATSAUS.....	2
SILMÄYS HARJOITUKSIIN	4
TUNNE OIKEUTESI - OHJEET	5
• Esittely	5
• Harjoitus 1: Opi tunnistamaan oikeutesi.....	5
• Harjoitus 2: Kolme tärkeintä oikeutta netissä	6
TUNNE OIKEUTESI - VASTAUKSET	7
• Harjoitus 1: Opi tunnistamaan oikeutesi.....	7
• Harjoitus 2: Kolme tärkeintä oikeutta netissä	8
YKSITYISETSIVÄ - OHJEET	9
• Esittely	9
• Harjoitus 3: Kuvien ja tietojen jakaminen netissä	9
• Harjoitus 4: Miten neuvoisit muita?	10
YKSITYISETSIVÄ - VASTAUKSET	11
• Harjoitus 3: Kuvien ja tietojen jakaminen netissä	11
• Harjoitus 4: Miten neuvoisit muita?	11
TOTTA VAI TARUA? - OHJEET.....	12
• Esittely	12
• Harjoitus 5: Luotettavan tiedon tunnistaminen.....	12
TOTTA VAI TARUA? - VASTAUKSET	13
• Harjoitus 5: Luotettavan tiedon tunnistaminen.....	13
OLE YSTÄVÄLLINEN - OHJEET	14
• Esittely	14
• Harjoitus 6: Viestittely netissä	14
• Harjoitus 7: Estä epäilyttävät ihmiset.	15

OLE YSTÄVÄLLINEN - VASTAUKSET	16
• Harjoitus 6: Viestittely netissä	16
• Harjoitus 7: Estä epäilyttävät ihmiset.....	16
APUA! - OHJEET	17
• Esittely.....	17
• Harjoitus 8: Miten kiusaamistilanteessa tulisi toimia?	17
• Harjoitus 9: Mistä saat apua ja tukea?	18
APUA! - VASTAUKSET.....	19
• Harjoitus 8: Miten kiusaamistilanteessa tulisi toimia?	19
• Harjoitus 9: Mistä saat apua ja tukea?	20
VAARALLISTA? - OHJEET.....	21
• Esittely.....	21
• Harjoitus 10: Turvallista vai vaarallista?.....	21
• Harjoitus 11: Toimintaohjeita erilaisiin tilanteisiin.....	22
VAARALLISTA? - VASTAUKSET.....	23
• Harjoitus 10: Turvallista vai vaarallista?.....	23
• Harjoitus 11: Toimintaohjeita erilaisiin tilanteisiin.....	23
VIRUKSILTA SUOJAUTUMINEN - OHJEET	25
• Esittely	25
• Harjoitus 12: Tietosuojasta huolehtiminen.....	25
VIRUKSILTA SUOJAUTUMINEN - VASTAUKSET	26
• Harjoitus 12: Tietosuojasta huolehtiminen.....	26
OPETTAJAN PALAUTELOMAKE	27
• Harjoituksen nimi.....	27
• Huomiot.....	27

SILMÄYS HARJOITUKSIIN

MODUULI	HARJOITUKSET	TEEMAT	VÄLINEET	KESTO
Tunne oikeutesi	Opi tunnistamaan oikeutesi Kolme tärkeintä oikeutta netissä	<ul style="list-style-type: none"> Lapsen oikeudet ja digitaalinen teknologia	<ul style="list-style-type: none"> Opitaan digiturvallisuutta -opas Lapsiystävälliset Lapsen oikeuksien materiaalit (löytyvät oppaasta) Kynät	1 tunti
Yksityisetsivä	Kuvien ja tietojen jakaminen netissä Miten neuvoisit muita?	<ul style="list-style-type: none"> Yksityisyys netissä Henkilökohtaisen tiedon jakaminen	<ul style="list-style-type: none"> Opitaan digiturvallisuutta -opas Kynät	1 tunti 15 min
Totta vai tarua?	Luotettavan tiedon tunnistaminen	<ul style="list-style-type: none"> Luotettavien lähteiden tunnistaminen netissä	<ul style="list-style-type: none"> Opitaan digiturvallisuutta -opas Kuvankaappaukset verkkosivuista (oppaassa) Kynät	40 min
Ole ystävällinen	Viestittely netissä Estä epäilyttävät ihmiset	<ul style="list-style-type: none"> Hyvä käytös netissä Epäsopivan käytöksen estäminen	<ul style="list-style-type: none"> Opitaan digiturvallisuutta -opas Kynät	1 tunti 15 min
Apua!	Miten kiusaamistilanteessa tulisi toimia? Mistä saat apua ja tukea?	<ul style="list-style-type: none"> Nettikiusaamistilanteissa toimiminen Avun ja tuen saaminen nettiriskeihin liittyen	<ul style="list-style-type: none"> Opitaan digiturvallisuutta -opas Kynät	1 tunti 15 min
Vaarallista?	Turvallista vai vaarallista? Toimintaohjeita erilaisiin tilanteisiin	<ul style="list-style-type: none"> Riskit ja vaaratilanteet netissä	<ul style="list-style-type: none"> Opitaan digiturvallisuutta -opas Kynät, sakset ja liima	1 tunti 30 min
Virusilta suojautuminen	Tietosuojasta huolehtiminen	<ul style="list-style-type: none"> Digilaitteiden suojeleminen virusilta	<ul style="list-style-type: none"> Opitaan digiturvallisuutta -opas Kynät	30 min

TUNNE OIKEUTESI - OHJEET

KOKONAISKESTO: 1 TUNTI

TAVOITTEET: Tämän tehtävän lopussa lapset osaavat:

- Tunnistaa oikeutensa ja ymmärtämään oikeuden ja toiveen eron
- Pohtia oikeuksiaan suhteessa digitaaliseen ympäristöön
- Tunnistaa oikeuksia, joihin digitaalinen teknologia vaikuttaa

ESITTELY

KESTO: 5 MINUUTTIA

Esittele lapsen oikeuksien sopimus ryhmälle. Kerro hieman sopimuksen historiasta, siitä miksi lapsen oikeudet ovat tärkeitä ja siitä, miten digitaalinen teknologia voi vaikuttaa lapsen oikeuksiin.

HARJOITUS 1: OPI TUNNISTAMAAN OIKEUTESI

KESTO: 20 MINUUTTIA

TEHTÄVÄN LUOKKA: YKSILÖTEHTÄVÄ

Ohjeet (15 min)

Pyydä lapsia:

- Kirjoittamaan nimensä harjoituksen yläreunaan.
- Katsomaan kuvia ja lukemaan jokaisen kuvan alla oleva kuvaus.
- Kirjoittamaan jokaisen kuvan alle, onko kyseessä oikeus vai toive.

LAPSEN TYÖKIRJAN KOHTA: OPI TUNNISTAMAAN OIKEUTESI

TARVITTAVAT MATERIAALIT: KYNÄT

Keskustelukysymykset (5 min)

Kun lapset ovat tehneet työkirjan tehtävän, keskustele ryhmän kanssa näiden vastauksista.

Voit käyttää seuraavia kysymyksiä keskustelun tukena:

- Mitä eroa on oikeudella ja toiveella?
- Onko digitaalisen teknologian käyttö oikeus vai toive?
- Etsitkö vähintään kaksi oikeutta, joita sinulla on netissä?

HARJOITUS 2: KOLME TÄRKEINTÄ OIKEUTTA NETISSÄ

KESTO: 35 MINUUTTIA

TEHTÄVÄN LUOKKA: YKSILÖTEHTÄVÄ

LAPSEN TYÖKIRJAN KOHTA: KOLME TÄRKEINTÄ OIKEUTTA NETISSÄ

TARVITTAVAT MATERIAALIT: LAPSIYSTÄVÄLLISET LAPSEN OIKEUKSIEN MATERIAALIT, KYNÄT

Ohjeet (25 min)

Pyydä lapsia:

- Kirjoittamaan nimensä harjoituksen yläreunaan.
- Lukemaan Lapsen oikeuksien julistuksessa olevat lapsen oikeudet.
- Kirjoittamaan kolme oikeutta, jotka ovat lapsen mielestä tärkeimpiä digitaalisessa ajassa.

Keskustelukysymykset (10 min)

Kun lapset ovat tehneet työkirjan tehtävän, keskustele ryhmän kanssa näiden vastauksista.

Voit käyttää seuraavia kysymyksiä keskustelun tukena:

- Mitkä oikeudet ovat mielestäsi kaikkein tärkeimpiä maailmassa, jossa on paljon digitaalista teknologiaa?
- Mihin oikeuksiin digitaalinen teknologia vaikuttaa kaikkein eniten?
- Onko digitaalinen teknologia hyvä vai huono asia oikeuksien kannalta?

TUNNE OIKEUTESI - VASTAUKSET

HARJOITUS 1: OPI TUNNISTAMAAN OIKEUTESI

Oikeudet

- Ketään ei saa syrjiä - Artikla 2: Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiansa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.
- Koulutus - Artiklat 28 & 29: Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua. Koulutuksen tulee pyrkiä lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten ja ruumiillisten valmiuksien mahdollisimman täyteen kehittämiseen.
- Leikki - Artikla 31: Jokaisella lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.
- Riittävä elintaso - Artikla 27: Jokaisella lapsella on oikeus hänen kasvunsa ja kehityksensä kannalta riittävään elintasoon.
- Oikeus harjoittaa omaa kulttuuria, kieltä ja uskontoa - Artikla 30: Vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaan kuuluvalla lapsella on oikeus omaan kulttuuriin, uskontoon ja kieleen.
- Tietokoneen käyttö tiedon etsimiseen** - Artikla 13: Jokaisella lapsella on oikeus saada tietoa ja ilmaista ajatuksiaan.
- Puhdas ilma - Artikla 24: Jokaisella lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä puhtaassa ympäristössä ja saada tarvittaessa hoitoa sekä riittävän ravintopitoista ruokaa ja puhdasta juomavettä.
- Ravitseva ruoka - Artikla 24: Jokaisella lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä puhtaassa ympäristössä ja saada tarvittaessa hoitoa sekä riittävän ravintopitoista ruokaa ja puhdasta juomavettä.
- Oikeus suojeluun - Artikla 19: Valtion on suojeltava lasta kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä.
- Television katsominen rentoutumista varten** - Artikla 31: Jokaisella lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.
- Artiklat 24 & 25: Jokaisella lapsella on oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta. Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen hoito ja sijoituksen perusteet tulee tarkistaa ajoittain.
- Oikeus mielipiteeseen - Artikla 12: Jokaisella lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Toiveet:

- Oma huone - Vaikka kaikilla lapsilla on oikeus riittävään elintasoon, lapsen oikeuksien sopimuksessa ei mainita omana kohtanaan lapsen oikeutta omaan huoneeseen. Monet lapset jakavat huoneensa sisarusten, vanhempien tai muiden perheenjäsenten kanssa. Kunhan tämä huone on turvallinen, siisti ja mahdollistaa lasten kasvun ja kehityksen, pidetään sitä riittävänä.
- Pikaruoka - Vaikka moni lapsi voi tykätä pikaruoasta, ei sitä yleisesti pidetä ravitsevana ja siksi se ei kuulu oikeuteen terveyteen (artikla 24).
- Raha, jota voi käyttää miten haluaa - Lapsilla ja perheillä tulee olla tarpeeksi rahaa perustarpeiden tyydyttämiseen. Se, että on rahaa jota voi käyttää miten tahtoo, on kuitenkin toive, ei oikeus.
- Lomamatkat - Vaikka lapsilla on oikeus lepoon ja leikkiin (artikla 31), lomamatkoja ei yleisesti pidetä perustarpeena. Siksi kyseessä ei ole oikeus.
- Uusimmat muotivaatteet - Lapsilla on oikeus vaatteisiin (artikla 27, ruoka, vaatteet ja turvallinen koti). Tästä huolimatta, muotivaatteita ei pidetä perustarpeena ja siksi ne ovat toive, eivät oikeus.

Oikeus vai toive:

- Viestien lähettäminen puhelimella** - Tämä riippuu siitä, minkä takia viestejä lähetetään. Henkilö voi lähettää viestejä harjoittaakseen oikeuksiaan, kuten tiedon saamista tai omien mielipiteiden ilmaisua. Mutta jos viestejä lähetetään muista syistä, kuten muiden kiusaamiseksi, kyseessä ei ole oikeus.

**Vaikka digitaalisen teknologian omistamista itsessään ei pidetä oikeutena, lapset ja nuoret käyttävät digilaitteita yhä enemmän oikeuksiensa harjoittamiseen. He voivat esimerkiksi käyttää laitteita saadakseen opetusta, etsiäkseen tietoa, rentoutumiseen ja leikkiin tai mielipiteiden ilmaisuun. Digitaalista teknologia voi siten pitää keinona, jolla lapsi voi harjoittaa oikeuksiaan.

HARJOITUS 2: KOLME TÄRKEINTÄ OIKEUTTA NETISSÄ

Tähän tehtävään ei ole oikeita vastauksia. Lasten tulisi harkita, minkä asioiden heidän mielestään tulisi olla ilmaisia netissä (esimerkiksi mielipiteiden ilmaisun tai opiskelun) & miltä asioilta heidän tulisi saada suojelua netissä (esimerkiksi yksityisyydensuojan loukkaukset, vahingoittaminen, syrjintä jne.).

YKSITYISETSIVÄ - OHJEET

KOKONAISKESTO: 1 TUNTI 15 MIN

TAVOITTEET: Tämän harjoituksen lopussa lapsella on:

- Kasvanut tietoisuus nettiin liittyvistä yksityisyyden suojan kysymyksistä
- Kyky päättää, mitä henkilökohtaista tietoa on turvallista jakaa ja kenelle
- Ymmärrys siitä, millaisia seurauksia henkilökohtaisen tiedon jakamisella nettiin voi olla

ESITTELY

KESTO: 5 MINUUTTIA

Pidä lyhyt keskustelu siitä, mitä yksityisyys tarkoittaa oppilaiden mielestä ja kerro heille siitä, millaisia yksityisyyteen liittyviä ongelmia netissä voi olla.

HARJOITUS 3: KUVIEN JA TIETOJEN JAKAMINEN NETISSÄ

KESTO: 30 MINUUTTIA

HARJOITUKSEN LUOKKA: YKSILÖTEHTÄVÄ

LAPSEN TYÖKIRJAN KOHTA: KUVIEN JA TIETOJEN JAKAMINEN NETISSÄ

TARVITTAVAT MATERIAALIT: KYNÄT

Ohjeet (20 min)

Pyydä lapsia:

- Kirjoittamaan nimensä harjoituksen yläreunaan.
- Ympyröimään ne ihmiset, joiden lapsi uskoo näkevän tietonsa netissä - sosiaalisen median julkaisut, henkilökohtaiset tiedot, paikkatiedot ja hakuhistorian.
- Jos ehdotuksista puuttuu joku taho, kirjoita se kohtaan "joku muu".

Keskustelukysymykset (10 min)

Kun lapset ovat tehneet työkirjan tehtävän, keskustele ryhmän kanssa näiden vastauksista.

Voit käyttää seuraavia kysymyksiä keskustelun tukena:

- Kuka voi nähdä sen mitä sanot tai julkaiset netissä? Vain kaverisi vai myös tuntemattomat ihmiset?
- Käytätkö yksityisyysasetuksia säätelemään sitä, kuka voi nähdä tietosi?
- Kun kirjaudut verkkosivuun tai sosiaaliseen mediaan, tiedätkö, kuka näkee sinun tietosi?

HARJOITUS 4: MITEN NEUVOISIT MUITA?

KESTO: 40 MINUUTTIA

TEHTÄVÄN LUOKKA: PIENRYHMÄTEHTÄVÄ

Ohjeet (30 min)

Pyydä lapsia:

- Kirjoittamaan nimensä harjoituksen yläreunaan.
- Lukemaan, mitä muut ovat kirjoittaneet verkkoturvallisuudesta ja yksityisyydestä.
- Kirjoittamaan laatikkoihin, onko lapsi samaa mieltä näiden väitteiden kanssa. Miksi? Miksi ei?
- Täyttämään tähdet osoittaakseen, miten paljon lapsi on samaa mieltä kyseisen väitteen kanssa. 1 Tähti on vähän, 4 tähteä on paljon.

LAPSEN TYÖKIRJAN KOHTA: MITEN NEUVOISIT MUITA?

TARVITTAVAT MATERIAALIT: KYNÄT

Keskustelukysymykset (10 min)

Kun lapset ovat tehneet työkirjan tehtävän, keskustele ryhmän kanssa näiden vastauksista.

Voit käyttää seuraavia kysymyksiä keskustelun tukena:

- Onko turvallista jakaa henkilökohtaisia asioita netissä (kuten koko nimi, osoite, puhelinnumero tai kuvia itsestä)?
- Keneltä tarkastaisit, onko turvallista jakaa tällaisia asioita netissä?

YKSITYISETSIVÄ - VASTAUKSET

HARJOITUS 3: KUVIEN JA TIETOJEN JAKAMINEN NETISSÄ

Tässä harjoituksessa lasten tulisi pohtia jokaisen kuvatus tiedon kohdalla, onko kyseessä arkaluontoinen tieto & mitä kyseinen tieto voi paljastaa henkilöllisyydestä. Muistuta lapsia, että kun jotain tietoa on kerran jaettu nettiin, sitä voi olla vaikeaa muokata tai poistaa.

Kannusta lapsia pohtimaan, keille ihmisille nämä jakavat tietoa. Miten ja mihin kukin näistä voisi käyttää lapsen tietoja? Lasten tulisi miettiä erityisen tarkasti sitä, tulisiko tuntemattomilla ihmisillä, teknologiayrityksillä, hallituksilla ja yrityksillä olla pääsyä sellaiseen tietoon, mitä tässä harjoituksessa on listattu.

HARJOITUS 4: MITEN NEUVOISIT MUITA?

“Pidän päällä kaikkia yksityisyyteen sekä turvallisuuteen liittyviä asetuksia, joten en ole juurikaan huolissani tietojeni joutumisesta väärin käsiin.”

Kyky säätää yksityisyyteen ja turvallisuuteen liittyviä asetuksia on todella tärkeä digitaalinen kansalaistaito. Nämä asetukset eivät kuitenkaan aina ole 100 % tehokkaita tietojen suojelemiseen, joten lasten ei tulisi tukeutua ainoastaan näihin asioihin pysyäkseen turvassa. Kannusta lapsia pohtimaan, onko mahdollista että joku pääsee tietoon käsiksi myös muilla tavoin (esim. yritykset tai verkkosivut ja sosiaalisen median alustat, joihin lapset kirjautuvat). Pohdi lasten kanssa myös sitä, voidaanko näiden tietoja käyttää joihinkin tarkoituksiin (kuten mainostusta varten).

“Minua huolettaa todella paljon hakkerit, jotka voivat murtautua laitteelleni ja käyttää tietojani.”

Joskus hakkerit pääsevät murtautumaan laitteille tai muihin tietokantoihin ja saavat käsiinsä niille tallennettuja tietoja. Vaikka todennäköisyys tähän on suhteellisen pieni, on tärkeää olla tietoinen siitä, että kaikki tieto, jota lapsi jakaa nettisivuihin tai netissä oleville yrityksille, saattaa joutua hakkeroinnin kohteeksi.

“Eräs nettiystäväni, jota en ole tavannut kasvokkain, kysyi minulta jos haluaisin nähdä hänet kasvotusten. En usko, että aion mennä...”

Moni lapsi voi löytää netistä uusia ystäviä. On kuitenkin tärkeää muistaa, että netissä kuka tahansa voi esittää olevansa jotakin sellaista, mitä hän ei oikeasti ole. Lapsen ei pidä ikinä mennä yksin tapaamiseen. Lapsen on hyvä kertoa turvalliselle aikuiselle, jos nettiystävä ehdottaa tapaamista ja keskustella aikuisen kanssa siitä, miten olisi turvallisinta toimia.

TOTTA VAI TARUA? - OHJEET

KOKONAISKESTO: 40 MIN

TAVOITTEET: Tämän harjoituksen lopussa lapsella on:

- Tietoisuus siitä, että kaikkeen netissä olevaan tietoon ei voi luottaa
- Ymmärrys siitä, millä tavoin nettiin liittyvän tiedon totuudenmukaisuutta voi tarkistaa

ESITTELY

KESTO: 5 MINUUTTIA

Kaikkeen netissä olevaan tietoon ei voi luottaa. Mieti tämän harjoituksen aikana sitä, mistä voimme tietää, että netissä oleva tieto on luotettavaa. Onko joitain asioita, joiden avulla voi tunnistaa, onko nettisivulla oleva tieto luotettavaa vai ei?

HARJOITUS 5: LUOTETTAVAN TIEDON TUNNISTAMINEN

KESTO: 35 MINUUTTIA

HARJOITUKSEN LUOKKA: PIENRYHMÄTEHTÄVÄ

Ohjeet (25 min)

Pyydä lapsia:

- Kirjoittamaan nimensä harjoituksen yläreunaan.
- Katsomaan kuvankaappauksia neljältä eri nettisivulta ja juttelemaan ryhmässä siitä, onko tämä sivulla oleva tieto luotettavaa vai ei.
- Kirjoittamaan laatikkoon, minkälainen nettisivu on kyseessä (onko se esimerkiksi yliopiston sivut, uutissivusto tai viihdesivusto).
- Kirjoittamaan sen viereen, pitääkö tämä nettisivua luotettavana ja miksi tai miksi ei.

LAPSEN TYÖKIRJAN KOHTA: LUOTETTAVAN TIEDON TUNNISTAMINEN

TARVITTAVAT MATERIAALIT: VERKKOSIVUESIMERKIT TULOSETTUNA TAI DIGITAALISESTI NÄYTETTÄVINÄ

Keskustelukysymykset (10 min)

Kun lapset ovat tehneet työkirjan tehtävän, keskustele ryhmän kanssa näiden vastauksista.

Voit käyttää seuraavia kysymyksiä keskustelun tukena:

- Jos ajattelit, että joillain nettisivuista oli luotettavaa tietoa, mistä tiesit? Mistä asioista tunnistit, että tietoon voi luottaa?
- Jos ajattelit, että tieto ei ollut luotettavaa - mistä tiesit tämän?
- Mistä voit tarkistaa, onko netistä löytyvä tieto totta vai ei?

TOTTA VAI TARUA? - VASTAUKSET

HARJOITUS 5: LUOTETTAVAN TIEDON TUNNISTAMINEN

Tässä harjoituksessa on tärkeää kannustaa lapsia pohtimaan kriittisesti niitä nettisivuja ja sisältöjä, joita he näkevät netissä. Lasten on tärkeää ymmärtää, että kaikki sisältö netissä ei ole sitä, mitä se väittää olevansa - vaikka sivulla olisikin virallinen logo.

Pelastakaa Lapset: Tämä on kansainvälisen järjestön (Pelastakaa Lapset) sivusto.

Tämä järjestö näyttää mahdollisesti luotettavalta, koska sivuilla näkyy virallinen logo ja järjestö voi olla tuttu osalle lapsista. Otsikot, kuten "Tutustu työhömme" & "Auta lapsia kriisissä" ovat tyypillisiä hyväntekeväisyysjärjestölle.

Wikipedia: Tämä on verkkopohjainen tietosanakirja. Wikipedia on tunnettu avoimesta lähdekoodista ja siitä, että se antaa käyttäjille mahdollisuuden muokata tekstiä.

Monet ihmiset luottavat Wikipedian tietoihin. Koska se pohjautuu avoimeen lähdekoodiin ja käyttäjät voivat muokata sivuja, kannattaa suhtautua kriittisesti sivustolla oleviin tietoihin.

Hikipedia: Tämä on Wikipediasta parodiaa tekevä, satiirinen vitsi-sivusto.

Tämä sivusto ei välitä luotettavaa tietoa, koska sen tarkoituksena on olla viihdyttävä. Huvittavat tekstit viittaavat siihen, että kyseessä on huumorisivu, jota ei ole tarkoitus ottaa vakavasti.

Terveyskirjasto:

Terveyskirjaston artikkelit ja ohjeet ovat asiantuntijoiden laatimia. Sivuilla on kerrottu, mihin tieto perustuu (esim. lääkäreiden käyttämät oppikirjat, hoitosuositukset ja tieteelliset tutkimukset). Ei ole kuitenkaan suositeltavaa, että ihmiset käyttäisivät nettisivujen tietoa omien terveysongelmiensa diagnoimiseen.

OLE YSTÄVÄLLINEN - OHJEET

KOKONAISKESTO: 1 TUNTI 15 MIN

TAVOITTEET: Tämän harjoituksen lopussa lapsella on:

- Parempi ymmärrys siitä, mitä hyvä käytös netissä on
- Ymmärrys siitä, milloin voi olla sopivaa estää huonosti käyttäytyviä ihmisiä netissä

ESITTELY

KESTO: 5 MINUUTTIA

Kysy ryhmältä joitain esimerkkejä siitä, miten meidän tulisi kohdella muita ihmisiä. Kohtelevatko ihmiset joskus toisiaan huonosti netissä? Mitä teet silloin, jos joku sanoo tai tekee jotain ikävää netissä?

HARJOITUS 6: VIESTITTELY NETISSÄ

KESTO: 30 MINUUTTIA

TEHTÄVÄN LUOKKA: YKSILÖTEHTÄVÄ

Ohjeet (25 min)

Pyydä lapsia:

- Kirjoittamaan nimensä harjoituksen yläreunaan.
- Kirjoittamaan sille varattuun kohtaan viesti, jossa kerrot kaverille, miten lasten ja nuorten tulisi kohdella toisiaan netissä.
- Pohtimaan, miten näiden tulisi käyttäytyä netissä ja mitä heidän ei ikinä tulisi tehdä toisilleen.

LAPSEN TYÖKIRJAN KOHTA: VIESTITTELY NETISSÄ

TARVITTAVAT MATERIAALIT: KYNÄT

Keskustelukysymykset (5 min)

Kun lapset ovat tehneet työkirjan tehtävän, keskustele ryhmän kanssa näiden vastauksista.

Voit käyttää seuraavia kysymyksiä keskustelun tukena:

- Miten lasten ja nuorten tulisi kohdella toisiaan netissä?
- Pitäisikö meidän kohdella ihmisiä samalla tavalla netissä ja sen ulkopuolella? Vai onko näillä eroja?
- Vaikuttaako anonymiteetti tai se, että emme tiedä kenelle juttelemme netissä joskus siihen, että käyttäydymme toisia kohtaan eri tavoilla netissä?

HARJOITUS 7: ESTÄ EPÄILYTTÄVÄT IHMISET

KESTO: 40 MINUUTTIA

TEHTÄVÄN LUOKKA: PIENRYHMÄTEHTÄVÄ

Ohjeet (30 min)

Pyydä lapsia:

- Kirjoittamaan nimensä harjoituksen yläreunaan.
- Lukemaan jokainen tarina siitä, mitä kyseiset ihmiset tekivät netissä. Estäisitkö itse nämä ihmiset?
- Ympyröimään tarinoiden alla olevat riippulukot, jos estäisit itse tämän ihmisen.
- Jos et estäisi ihmistä, älä ympyröi kohtaa.
- Kirjoita vielä alapuolelle, miksi estäisit tai et estäisi heitä.

LAPSEN TYÖKIRJAN KOHTA: ESTÄ EPÄILYTTÄVÄT IHMISET

TARVITTAVAT MATERIAALIT: KYNÄT

Keskustelukysymykset (10 min)

Kun lapset ovat tehneet työkirjan tehtävän, keskustele ryhmän kanssa näiden vastauksista.

Voit käyttää seuraavia kysymyksiä keskustelun tukena:

- Oletko ikinä estänyt ketään netissä? Jos olet, niin miksi estit heidät?
- Jos et tietäisi, pitäisikö joku estää tai ei, keneltä voisit pyytää apua?
- Milloin on hyvä ajatus estää joku? Tuleeko sinulle mieleen muita tilanteita tai asioita, jotka saisivat sinut estämään jonkun?

OLE YSTÄVÄLLINEN - VASTAUKSET

HARJOITUS 6: VIESTITTELY NETISSÄ

Tähän harjoitukseen ei ole olemassa oikeita vastauksia. Kannusta lapsia miettimään sitä, miten meidän tulisi kohdella toisiamme netin ulkopuolella ja sitä, pätevätkö nämä samat säännöt myös netissä. Pyydä lapsia pohtimaan, minkälainen käytös on sallittavaa ja miten he tahtoisivat tulla itse kohdelluksi. Esimerkkejä tästä voivat olla vaikkapa muiden ihmisten mielipiteiden kunnioittaminen, syrjivän tai vahingoittavan kielenkäytön välttäminen ja se, ettei kiusaa muita.

HARJOITUS 7: ESTÄ EPÄILYTTÄVÄT IHMISET

Luokkakaverisi:

Tämän henkilön estäminen auttaa siihen, ettei hän voi enää lähettää sinulle ikäviä viestejä. Kannattaa myös kertoa opettajalle tai muulle luotettavalle aikuiselle siitä, mitä on tapahtunut. He voivat auttaa sinua tilanteen ratkaisemisessa ja lohduttaa sinua. He voivat myös auttaa tekemään ilmoituksen nettisivulle asiattomasta käytöksestä.

Paras ystäväsi:

On mahdollista, että paras ystäväsi ei ole tarkoituksella halunnut satuttaa tunteitasi, etenkin jos tämä on ensimmäinen kerta, kun hän on sanonut sinusta jotain ikävää netissä. Sen sijaan, että estät hänet, voisit jutella hänen kanssaan yksityisesti asiasta ja siitä, millaisia tunteita se herätti sinussa.

Tuntematon ihminen:

Kaveripyyntöjen hyväksyminen tuntemattomilta voi olla vaarallista. Ennen kuin hyväksyt pyynnön, sinun kannattaa ensin tarkistaa, tunnetko hänet. Jos et, kannattaa estää kyseinen henkilö.

Äitisi:

Äitisi tahtoo sinun parastasi. Sen sijaan, että estäisit hänet, kannattaa jutella hänen kanssaan. Voit kertoa, että sinusta ei tunnu hyvältä, että vauvakuviasi on netissä ja että haluisit äidin poistavan ne.

Joku, jonka kanssa olet jutellut netissä:

Asiattomien kuvapyyntöjen kanssa tulisi aina olla varovainen, erityisesti jos pyyntö tulee ihmiseltä, jota et tunne hyvin tai johon et luota. Jos et tunne pyynnön tehnyttä ihmistä, sinun tulisi estää hänet. Jos tunnet hänet, voit kertoa, että pyyntö tuntuu sinusta epämiellyttävältä ja että et tahdo jakaa sellaisia kuvia. Kannattaa myös pyytää luotettavalta aikuiselta apua tilanteen selvittämiseen.

Joku sinun koulustasi:

Jos kyseessä on sinulle tuttu ja luotettava ihminen, voit kertoa hänelle, ettet tahdo saada enää väkivaltaisia videoita. Jos he ovat lähettäneet videon pelotellakseen ja kiusatakseen sinua, sinun tulee estää heidät. Kiusaamisesta kannattaa aina kertoa luotettavalle aikuiselle.

APUA! - OHJEET

KOKONAISKESTO: 1 TUNTI 15 MIN

TAVOITTEET: Harjoituksen lopussa lapsella on:

- Parantunut ymmärrys siitä, miten eri ihmisten pitäisi toimia nettikiusaamistilanteessa
- Tieto siitä, keille ihmisille tai palveluille voi kertoa, jos netissä tapahtuu jotain ikävää

ESITTELY

KESTO: 5 MINUUTTIA

Joskus saatamme nähdä, että muita kiusataan netissä. Toisinaan meille itsellemme voi tapahtua ikäviä asioita netissä. Miten voisimme vastata näihin tilanteisiin? Onko ihmisiä tai paikkoja, josta voimme hakea apua, jos jotain kurjaa tapahtuu?

HARJOITUS 8: MITEN KIUUSAAMISTILANTEESSA TULISI TOIMIA?

KESTO: 40 MINUUTTIA

TEHTÄVÄN LUOKKA: PIENRYHMÄTEHTÄVÄ

Ohjeet (30 min)

Pyydä lapsia:

- Kirjoittamaan nimensä harjoituksen yläreunaan.
- Kuvittelemaan tilanne, jossa jotakuta kiusataan netissä. Juttele luokan kanssa siitä, miten toimisit, jos sinua kiusattaisiin tai jos näkisit että jotain muuta kiusataan.
- Kirjoittamaan kuhunkin laatikkoon, mitä kyseisten ihmisten pitäisi tehdä kiusaamistilanteessa.

LAPSEN TYÖKIRJAN KOHTA: MITEN KIUUSAAMISTILANTEESSA TULISI TOIMIA?

TARVITTAVAT MATERIAALIT: KYNÄT

Keskustelukysymykset (10 min)

Kun lapset ovat tehneet työkirjan tehtävän, keskustele luokan kanssa näiden vastauksista.

Voit käyttää seuraavia kysymyksiä keskustelun tukena:

- Onko sinua ikinä kiusattu netissä? Tai oletko nähnyt, että jotakuta muuta kiusataan netissä? Mitä teit silloin?
- Onko eri ihmisillä erilaisia velvollisuuksia puuttua kiusaamiseen?

HARJOITUS 9: MISTÄ SAAT APUA JA TUKEA?

KESTO: 30 MINUUTTIA

TEHTÄVÄN LUOKKA: YKSILÖTEHTÄVÄ

Ohjeet (20 min)

Pyydä lapsia:

- Kirjoittamaan nimensä harjoituksen yläreunaan.
- Jos jotain pahaa tapahtuu netissä, keneltä voisit pyytää apua?
- Kirjoita vasemmalle puolelle ihmisiä, joille voit kertoa, jos netissä tapahtuu jotain ikävää. Kirjoita, miten kyseinen ihminen voi auttaa sinua.
- Kirjoita oikealle puolelle nettisivuja tai tukipalveluja, joilta voit saada apua. Miten nämä voivat auttaa sinua?
- On täysin ok, jos et keksi, kenelle kertoa! Voit kirjoittaa myös, että et tiedä. Voit myöhemmin etsiä apua netissä tai kysyä aikuiselta.

LAPSEN TYÖKIRJAN KOHTA: MISTÄ SAAT APUA JA TUKEA?

TARVITTAVAT MATERIAALIT: KYNÄT

Keskustelukysymykset (10 min)

Kun lapset ovat tehneet työkirjan tehtävän, keskustele ryhmän kanssa näiden vastauksista.

Voit käyttää seuraavia kysymyksiä keskustelun tukena:

- Jos netissä tapahtuu jotain ikävää tai huolettavaa, keneltä voit pyytää apua?
- Jos näet netissä jotain ikävää tai pelottavaa, kenelle voit kertoa siitä?

APUA! - VASTAUKSET

HARJOITUS 8: MITEN KIUSAAMISTILANTEESSA TULISI TOIMIA?

Henkilö, jota kiusataan:

Henkilö, jota kiusataan, voi tehdä seuraavia asioita tilanteen ratkaisemiseksi:

- Kertoa luotettavalle aikuiselle, kuten vanhemmalle tai opettajalle;
- Olla vastaamatta viesteihin;
- Estää kiusaajaa lähettämästä viestejä;
- Tehdä kiusaajasta ilmoituksen sosiaalisen median tai muun palvelun ilmoitusjärjestelmällä;
- Ottaa kuvakaappauksia viesteistä, jotta kiusaamisesta on todistusaineistoa;
- Hakea apua netissä, kuten www.netari.fi

Kaverit:

Kavereilla on velvollisuus auttaa toisiaan. Kaveri voi auttaa esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

- Kysymällä kaverilta, onko tällä kaikki hyvin ja tarvitseeko tämä apua;
- Auttamalla kiusaamisen uhria estämään ja/tai poistamaan kiusaajan sekä tekemään kiusaajasta ilmoituksen sillä nettialustalla, jossa kiusaamista tapahtuu;
- Käskemällä kiusaajaa lopettamaan ja kertomalla, että kiusaaminen ei ole ok;
- Auttamalla uhria ottamaan kuvankaappauksia todisteiksi kiusaamisesta;
- Hakemalla apua luotettavalta aikuiselta tai antamalla uhrille tietoja mistä netissä voi hakea apua (esim. www.netari.fi).

Muut sivustaseuraajat:

Sivustaseuraajilla on tärkeä rooli kiusaamisen mahdollistamisessa tai estämisessä. Seuraavassa tapoja, joilla tilannetta voi helpottaa:

- Kirjoittamalla kannustavia ja lohduttavia sanoja kiusaamisen uhrille;
- Käskemällä kiusaajaa lopettamaan ja kertomalla, että kiusaaminen on väärin;
- Ilmiantamalla kiusaajan nettialustan ylläpidolle;
- Auttamalla uhria ottamaan kuvankaappauksia todisteiksi kiusaamisesta.

HARJOITUS 9: MISTÄ SAAT APUA JA TUKEA?

Keneltä ihmisiltä voit kysyä apua, jos jotain menee pieleen netissä? Miten nämä voivat auttaa sinua?

Lapsilla on vaihtelevasti ihmisiä, joihin nämä luottavat ja joilta he uskaltavat pyytää apua. Tällainen henkilö voi olla esimerkiksi vanhempi, opettaja tai muu aikuinen koulussa, kaveri tai sukulainen.

Lasta voidaan auttaa esimerkiksi kuuntelemalla rauhassa tämän tilannetta, etsimällä sopivan paikan, johon ilmoittaa kiusaamisesta, antamalla neuvoja, auttamalla estämään kiusaaja sekä säätämään lapsen yksityisyysasetuksia tai puuttamalla kiusaamiseen netin ulkopuolella (esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi tuntee kiusaajan).

Miltä nettisivuilta tai tukipalveluilta voit hakea apua? Miten nämä voivat auttaa?

Suomessa on useita nettisivuja ja palveluita, joille voi kertoa jos netissä tapahtuu jotain ikävää. Sosiaalisen median alustoilla ja muilla nettisivuilla on yleensä toiminto, jolla käyttäjät voivat ilmoittaa loukkaavaa tai vahingoittavaa toimintaa nimettömästi. Ne voivat auttaa poistamaan haitallista sisältöä tai estämään asiattomasti käyttäytyviä ihmisiä.

Kyberturvallisuuspalvelut, paikalliset tukipalvelut (esim. www.netari.fi ja muut nuorten tukipalvelut) ja poliisi voivat auttaa. Nämä voivat tarjota apua ilmoitusten tekemisessä, keskusteluapua, neuvoja sekä selvittää mahdollisia nettirikoksia.

VAARALLISTA? - OHJEET

KOKONAISKESTO: 1 TUNTI 30 MIN

TAVOITTEET: Harjoituksen lopussa lapsilla on:

- Parantunut ympäryys netissä olevista riskeistä
- Tieto siitä, keneltä voi pyytää apua, jos jotain tapahtuu netissä
- Kyky pohtia, miten itseään voi suojella netissä

ESITTELY

KESTO: 5 MINUUTTIA

Osa netissä tekemistämme asioista on turvallisia. Joskus saattaa kuitenkin tapahtua jotain sellaista, joka ei ole turvallista. Saatamme myös tehdä asioita, jotka altistavat meidät vaaroille. Pyydä ryhmää antamaan esimerkkejä asioista, jotka ovat turvallisia sekä vaarallisia netissä.

HARJOITUS 10: TURVALLISTA VAI VAARALLISTA?

KESTO: 35 MINUUTTIA

TEHTÄVÄN LUOKKA: PIENRYHMÄTEHTÄVÄ

Ohjeet (25 min)

Pyydä lapsia:

- Kirjoittamaan nimensä harjoituksen yläreunaan.
- Lue ja leikkaa irti työkirjassa sivulla 20 olevia lauseita ja liimaa ne sivulla 21 olevaan vaarallisuutta kuvaavaan mittariin. Laita vasemmalle asiat, joita pidät todella turvallisina. Laita oikealle asiat, joita pidät todella vaarallisina.
- Voit lisätä mitä vain ajatuksia tai esimerkkejä, joita sinulle tulee mieleen. Nämä voivat olla vaikkapa tunnin alussa mainittuja esimerkkejä. Kirjoita ne mittariin vaarallisuuden mukaan.

LAPSEN TYÖKIRJAN KOHTA: TURVALLISTA VAI VAARALLISTA?

TARVITTAVAT MATERIAALIT: KYNÄT, SAKSET, LIIMA

Keskustelukysymykset (10 min)

Kun lapset ovat tehneet työkirjan tehtävän, keskustele ryhmän kanssa näiden vastauksista.

Voit käyttää seuraavia kysymyksiä keskustelun tukena:

- Oletko samaa mieltä vanhempiesi kanssa siitä, mitkä asiat ovat turvallisia netissä?
- Onko joitain netissä olevia asioita, joita sinä pidät turvallisena, mutta joita vanhempasi tai muut aikuiset eivät pidä turvallisina?
- Onko turvallista tavata kasvokkain ihmisiä, joihin olet tutustunut netissä?

HARJOITUS 11: TOIMINTAOHJEITA ERILAISIIIN TILANTEISIIN

KESTO: 50 MINUUTTIA

TEHTÄVÄN LUOKKA: PIENRYHMÄTEHTÄVÄ

Ohjeet (40 min)

Pyydä lapsia:

- Kirjoittamaan nimensä harjoituksen yläreunaan.
- Lukemaan tarinan lapsista ja siitä, mitä heille tapahtuu netissä.
- Kirjoittamaan jokaisen tarinan kohdalla vastauksen seuraaviin kysymyksiin:

Mitä tarinassa olevalle henkilölle tapahtuu?

Keneltä he voisivat pyytää apua? Kenelle he voisivat jutella?

Tietäisitkö mitä pitäisi tehdä, jos vastaava asia sattuisi sinulle?

Miten voisit suojella itseäsi siitä, että jotain vastaavaa tapahtuisi sinulle?

LAPSEN TYÖKIRJAN KOHTA: TOIMINTAOHJEITA ERILAISIIIN TILANTEISIIN

TARVITTAVAT MATERIAALIT: KYNÄT

Keskustelukysymykset (10 min)

Kun lapset ovat tehneet työkirjan tehtävän, keskustele ryhmän kanssa näiden vastauksista.

Voit käyttää seuraavia kysymyksiä keskustelun tukena:

- Jos päätät nähdä netissä tavatun henkilön kasvojen, millä tavoin voit pitää itsesi turvassa?
- Mitä sinun kannattaa tehdä, jos joku netissä tahtoo jutella kanssasi epämiellyttävistä asioista tai pyytää sinua lähettämään kuvia itsestäsi?
- Kenelle voit jutella tai keneltä pyytää apua, jos sinulle tapahtuu netissä jotain, josta tulee epämiellyttävä tai turvaton olo?

VAARALLISTA? - VASTAUKSET

HARJOITUS 10: TURVALLISTA VAI VAARALLISTA?

Tämän harjoituksen tarkoituksena on kerätä lasten näkemyksiä verkkoriskeistä ja herättää keskustelua. Esitettyihin tilanteisiin on lukuisia mahdollisia vastauksia. Alapuolella on esimerkkivastauksia:

YLEENSÄ TURVALLISTA:

- Tiedon etsiminen googlesta läksyjä varten.

VOI OLLA VAARALLISTA:

- Henkilökohtaisen tiedon jakaminen (esim. kotiosoite, koulun nimi ym.).
- Tuntemattoman kanssa jutteleminen.
- Kaveripyyntöjen hyväksyminen tuntemattomilta.
- Yksityisen kuvan lähettäminen kaverille.
- Kasvokkainen tapaaminen jonkun kanssa, johon olet tutustunut netissä.

HARJOITUS 11: TOIMINTAOHJEITA ERILAISIIIN TILANTEISIIN

Esimerkkivastauksia eri tilanteisiin:

Toivo:

1. Toivoa nettikiusataan.
2. Hänen kannattaisi kertoa luotettavalle aikuiselle kuten huoltajalle, kaverille tai hakea apua luotettavasta nettipalvelusta (esim. www.netari.fi).
3. Lapsen oma vastaus.
4. Estä ja/tai tee ilmoitus kiusaajista. Sinun ei tarvitse vastata heidän viesteihin. Ota kiusaamisesta kuvankaappaukset todisteiksi. Kerro luotettavalle aikuiselle.

Onni:

1. Onnin pelaaminen haittaa hänen muuta elämäänsä.
2. Onni voisi jutella vanhemmille, kavereille tai kysyä apua luotettavasta nettipalvelusta (esim. www.netari.fi).
3. Lapsen oma vastaus.
4. Aseta päivittäiset aikarajat pelaamiselle; pidä laitteet poissa huoneestasi, ota aikaa muille asioille, kuten kavereille, liikunnalle ja ulkoilulle.

Zahra:

1. Zahra juttelee tuntemattoman ihmisen kanssa netissä. Tämä tahtoo tavata Zahran kasvokkain. Tapaaminen voi pahimmillaan johtaa kidnappaukseen tai muuhun väkivaltaan.
2. Zahran tulisi jutella vanhemmille, kavereille tai kysyä apua luotettavasta nettipalvelusta (esim. www.netari.fi).
3. Lapsen oma vastaus.
4. Älä hyväksy kaveripyyntöjä tuntemattomilta. Juttele luotettavalle aikuiselle, ennen kuin päätät tavata jonkun kasvokkain.

Marko:

1. Markon äiti jakoi hänestä kuvan nettiin ilman tämän lupaa. Kuvaa voidaan käyttää kiusaamiseen, nolaamiseen tai se voi vaikuttaa häneen muilla tavoin tulevaisuudessa.
2. Markon tulisi jutella äidin kanssa ja pyytää tätä poistamaan kuvat netistä.
3. Lapsen oma vastaus.
4. Pyydä lupa, ennen kuin jaat toisesta kuvan nettiin. Varmista, että muut tekevät saman. Älä jaa henkilökohtaista tietoa tai arkaluonteisia kuvia nettiin.

VIRUKSILTA SUOJAUTUMINEN - OHJEET

KOKONAISKESTO: 30 MIN.

TAVOITTEET: Tehtävän lopussa lapsella on:

- Ymmärrys keinoista, joilla he voivat suojella tietokonetta tai muuta digilaitetta viruksilta

ESITTELY

KESTO: 5 MINUUTTIA

Kysy luokalta, onko näiden laitteilla ollut ikinä viruksia. Miten he saivat viruksen? Mitä laitteelle tapahtui, kun virus tuli?

HARJOITUS 12: TIETOSUOJASTA HUOLEHTIMINEN

KESTO: 25 MINUUTTIA

TEHTÄVÄN LUOKKA: PIENRYHMÄTEHTÄVÄ

Ohjeet (20 min)

Pyydä lapsia:

- Kirjoittamaan nimensä harjoituksen yläreunaan.
- Kirjoittamaan enimmillään viisi keinoa, joilla digilaitetta voi suojella viruksilta.
- Laittamaan rastin niiden kohtien viereen, jotka lapsi osaa jo tehdä itse.

Hymynaaman väri näyttää sen, miten hyvin uskot keinon auttavan pysäyttämään virukset:

Hymynaama - toimii todella hyvin

Neutraali naama - en ole varma, miten hyvin toimii

Surullinen naama - ei toimi hyvin

LAPSEN TYÖKIRJAN KOHTA: TIETOSUOJASTA HUOLEHTIMINEN

TARVITTAVAT MATERIAALIT: KYNÄT

Keskustelukysymykset (5 min)

Kun lapset ovat tehneet työkirjan tehtävän, keskustele ryhmän kanssa näiden vastauksista.

Voit käyttää seuraavia kysymyksiä keskustelun tukena:

- Mitä voit tehdä suojellaksesi digilaitetta viruksilta?
- Oletko joskus tehnyt jotain suojellaksesi laitetta viruksilta?

VIRUKSILTA SUOJAUTUMINEN - VASTAUKSET

HARJOITUS 12: TIETOSUOJASTA HUOLEHTIMINEN

On lukuisia keinoja suojella digilaitetta viruksilta. Näihin kuuluu:

- Asenna virusntorjunta -ohjelmia ja/tai haittaohjelmien torjuntaohjelmia - Tällaiset ohjelmat tarkkailevat laitettasi ja suojelevat sitä viruksilta, vakoiluohjelmilta tai haittaohjelmilta, jotka voivat vahingoittaa laitettasi tai päästä käsiksi tiedostoihisi ja viesteihisi.
- Pidä virustorjuntaohjelmat päivitettyinä - ohjelmien pitäminen päivitettyinä on tärkeää, koska uusia uhkia voi ilmestyä joka päivä.
- Käytä palomuuereja - palomuurit estävät viruksia lataamasta vaarallisia ohjelmia laitteellesi. Ne myös ilmoittavat, jos jokin epäilyttävä asia yrittää päästä koneellesi.
- Käytä vahvoja salasanoja - vahvaan salasanaan kuuluu sekoitus kirjaimia, numeroita ja symboleita. Mitä monimutkaisempi salasana, sitä vaikeampaa muiden on saada sitä selville.
- Vältä epäilyttävien sähköpostien avaamista - mikäli et tunnista sähköpostin lähettäjä, sitä ei kannata avata.
- Älä avaa linkkejä tai liitteitä ihmisiltä, joita et tunne - linkit ja liitteet sähköposteissa voivat joskus sisältää viruksia, joten on parasta olla avaamatta niitä - etenkään, jos et tiedä lähettäjä.
- Älä lataa sisältöä sellaisilta nettisivuilta, joihin et luota - ladatun musiikin ja elokuvien mukana saattaa joskus tulla vaarallisia tiedostoja koneellesi.
- Estä ponnahdusikkunoita - ponnahdusikkunat voivat joskus sisältää vaarallisia linkkejä tai tietoja. Voit ladata ponnahdusikkunoiden estäjän estääksesi ponnahdusikkunat ruudullasi.
- Tee varmuuskopioita laitteesi tiedostoista - varmuuskopiot ovat tärkeitä, koska viruksen tullessa voit palauttaa varmuuskopiolla tiedostot ennalleen.

On tärkeää yhdistää useita edellä mainituista asioista. Juttele lapsille siitä, miten tehokkaina he pitävät näitä toimenpiteitä. Miksi he ovat tätä mieltä? Ei ole yhtä oikeaa vastausta.

OPETTAJIEN PALAUTE

Auttaaksesi meitä kehittämään näitä materiaaleja eteenpäin, kannustamme sinua jakamaan käyttäjäkokemuksesi kanssamme. Voit arvioida harjoitukseen annettujen aika-arvioiden paikkaansapitävyyttä, ohjeistuksen selkeyttä sekä työkirjan ulkoasua. Voit lähettää kehitysehdotuksesi; marjaana.hulkko@pelastakaalapset.fi

HARJOITUKSEN NIMI	HAVAINNOT
Opi tunnistamaan oikeutesi	
Kolme tärkeintä oikeutta netissä	
Kuvien ja tietojen jakaminen netissä	
Miten neuvoisit muita?	

Luotettavan tiedon tunnistaminen	
Viestittely netissä	
Estä epäilyttävät ihmiset	
Miten kiusaamistilanteessa tulisi toimia?	
Mistä saat apua ja tukea?	
Turvallista vai vaarallista?	

Toimintaohjeita erilaisiin tilanteisiin	
Tietosuojasta huolehtiminen	

2. Keiden kanssa hyödynsit harjoituksia (ikä, sukupuoli)?

3. Miten lapset ottivat harjoitukset vastaan?

4. Olivatko harjoitukset sopivia ikäryhmälle?

5. Koitko, että sinulla oli tarvittavat valmiudet hyödyntää näitä materiaaleja sekä vastaamaan lasten kysymyksiin?

6. Miten tehokkaasti materiaali innosti keskustelua oppitunnilla? (Ympyröi vastaus)

Ei lainkaan tehokkaasti

Jokseenkin tehokkaasti

Hyvin tehokkaasti

Neutraalisti

Ole hyvä ja kerro vielä enemmän vastauksestasi:

7. Hyödyntäisitkö näitä materiaaleja tulevaisuudessa? Miksi/miksi et

Tämän harjoituskirjan on kehittänyt Kansainvälinen televiestintäliitto (ITU) sekä digitaalisiin ympäristöihin liittyvien lasten oikeuksien sekä lasten suojelun johtavia instituutioita edustavista asiantuntijoista koostunut työryhmä.

Kirjassa olevat tekstit pohjautuvat Länsi-Sydneyn yliopiston Young and Resilient -tutkimuskeskuksen kehittämiin harjoituksiin. Niiden kehittämisessä on avustanut 5Rights-järjestö ja niitä hyödynnettiin YK:n lapsen oikeuksien komitean digitaaliseen ympäristöön liittyviä lapsen oikeuksia koskevan yleiskommentin laatimisessa.

Tämän oppaan tuottaminen ei olisi ollut mahdollista ilman mukana olleiden asiantuntijoiden sekä ITU:n graafisen suunnittelun yksikön innokkuutta sekä omistautumista.

ITU on kiitollinen kaikille yhteistyökumppaneille, jotka ovat antaneet arvokasta aikaansa sekä näkemyksiään tämän materiaalin luomiseksi:

Amy Jones ja Olivia Solari Yrigoyen (Child Rights Connect), John Carr (ECPAT International) sekä Amanda Third ja Lilly Moody (Länsi-Sydneyn yliopisto)

www.itu.int/cop

© ITU 2020 jotkin oikeudet pidätetään. Tämä teos on lisensoitu yleisölle Creative Commons Nimeä-Ei-kaupallinen-Jaa Samaten 3.0 IGO -lisenssi (CC BY-NC-SA 3.0 IGO). Tämän lisenssin ehtojen mukaisesti voit kopioida, jakaa uudelleen, lähettää ja muokata teosta ei-kaupallisiin tarkoituksiin seuraavin ehdoin: mainitse teos seuraavasti: <haluttu lainaus, joka sisältää linkki/DOI>. Käännös suomen kielelle: Pelastakaa Lapset ry 2023 Tämä käännös on muunnelmä ITU:n alkuperäisestä versiosta. Käännöksessä esitetyt näkemykset ja mielipiteet ovat käännöksen toteuttajan vastuulla eivätkä ole ITU:n hyväksymiä. Lisätietoa: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/igo/>.

Pelastakaa Lapset